

F.M.
DOSTOIEVSKI
Scrisori II
(1860-1868)

Ediție îngrijită, traducere, note
și studiu introductiv de Leonte Ivanov

POLIROM
2026

Cuprins

<i>O familie nefericită în felul ei</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	25

Scrisori

Partea a II-a (1860-1868)	27
---------------------------------	----

Către A.P. Miliukov

Petersburg, 10 septembrie 1860

Mult iubite Aleksandr Petrovici,

Vă informez că nu voi pleca duminică, ci, din câte se pare, marți. De aceea, pot să vă botez copilul. Vă rog, la rîndul dv., să mă înștiințați cu poșta orășenească: la ce oră va fi mîine evenimentul? Presupun că îndată după vecernie.¹

Încă nu trec la scris² și nu-mi dau seama deocamdată ce va fi, dar am decis să lucrez fără să-mi dezdoi spinarea.

Al dv., F. Dostoievski.

1861

Către M.A. Zaguleaev³

Petersburg, ianuarie 1861

Mult iubite și preabunule Mihail Andreevici,

Dacă aveți cumva *Biblioteka dlea citeniia* (în care se află *Funcționarii din Gavan*⁴) și pe care mi-ați promis-o,

-
1. Aleksandr Petrovici Miliukov, prieten cu frații Mihail și Feodor Dostoievski, avea o vilă în Pavlovsk, localitate în care urma să aibă loc botezul fiului său.
 2. Autorul se referă la romanul *Umiliți și obidiți*; din mărturișirile Annei Grigorievna, Dostoievski nu trecea la redactarea propriu-zisă a unui text pînă nu i se limpezeau în minte subiectul și evoluția personajelor.
 3. Mihail Andreevici Zaguleaev (1834-1900), publicist, traducător, ofițer de marină. A publicat o serie de nuvele, povestiri și foiletoane în revistele vremii, iar unul dintre texte, *Bedovik* (*Ghinionistul*), apărut în *Russkii mir* în 1861, i-a fost dedicat lui Feodor Mihailovici. În perioada în care îi scrie Dostoievski, Zaguleaev era bibliotecar la Ministerul Educației Naționale.
 4. În 1860, revista amintită cuprindea nuvela *Funcționarii din Gavan în traiul lor de-acasă* a lui Ivan Semionovici Hensler.

atunci fiți bun și trimiteți-mi-o, lucru prin care îl veți îndatora la extrem pe al dv., din tot sufletul,

F. Dostoievski.

P.S. Dacă aveți nevoie de ea repede, o rețin pînă mîine, cel tîrziu.

Către I.P. Polonski

Petersburg, sîmbătă, 15 aprilie 1861

Mult iubite Iakov Petrovici,

Dacă mîine, *duminică*, nu sînteți ocupat, faceți-mi o vizită seara, să bem ceai, gest prin care îl veți îndatora foarte mult pe cel care vă iubește cu tărie,

F. Dostoievski.

Către redacțiile revistelor Severnaia pcela, Sîn otecestva și Sankt-Peterburgskie vedomosti

Petersburg, 4 mai 1861

Către editorul revistei *Severnaia pcela*.

În nr. 33 al ziarului *Russkii mir*¹, am citit următorul anunț din partea redacției către cititori: „După cum ați fost deja informați, continuarea *Amintirilor din casa morților* de F.M. Dostoievski va urma în revista *Vremea*; în tomul al 4-lea al acesteia, au fost retipărite capitolele incluse

Această nuvelă, urmată de cîteva povestiri inspirate din aceleași realități, s-a bucurat de mare succes în epocă, de unde și interesul lui Dostoievski.

1. Ziar politic, social și literar care a apărut la Sankt Petersburg între 1859 și 1863; din 1860 l-a avut ca editor pe F.T. Stellovski.

în numerele din ianuarie ale ziarului *Russkii mir*, pentru acei cititori, după cum se specifică în revista *Vremea*, cărora nu le este cunoscută această operă. În aceeași măsură, și noi ne considerăm datori să ne ținem cititorii la curent cu continuarea *Amintirilor*, de îndată ce acestea vor apărea în revista *Vremea*¹.

Permiteți-mi să vă informez, stimate domn, că, după apariția în ziarul *Russkii mir* a unui fragment din opera mea *Amintiri din casa morților* (mai exact, a primelor patru capitole), nu voi mai avea nici un fel de relații literare cu redacția *Russkii mir*, textul complet al *Amintirilor din casa morților* fiind vândut de către mine în întregime revistei *Vremea* și, prin urmare, continuarea acestor *Amintiri* poate să apară numai în această publicație. Nu am față de nimeni altcineva nici un fel de obligații, nici formale, nici de altă natură, în privința continuării acestor *Amintiri* și nimeni altcineva nu are vreun drept asupra lor. Lucru pe care, stimate domn, vă rog să-l aduceți la cunoștința cititorilor, publicându-mi scrisoarea în ziarul dv.

Consider de datoria mea să vă înștiințez dinainte că o scrisoare identică, cu aceeași rugămintă din parte-mi, le-am trimis și dlor redactori de la *S[ankt]-Peterburgskie vedomosti* și *Sîn otecestva*.

F. Dostoievski.

-
1. Printr-o notă bibliografică inserată în publicația *Russkii mir*, în decembrie 1861, redacția cotidianului se ținea de promisiune: „În ianuarie anul curent“, se specifica în notă, „în *Russkii mir* au fost publicate primele patru capitole din *Amintiri din casa morților* de F.M. Dostoievski; continuarea lor a apărut ulterior în revista *Vremea*, în tomurile IX, X și XI. În afara interesului trezit de aceste *Amintiri*, ce descriu pînă în cele mai mici amănunte și cu un rar spirit de observație modul de viață și ambianța aceluia mediu care pînă în prezent ne era absolut necunoscut, sîntem obligați să-i familiarizăm pe cititorii noștri cu conținutul întregii părți întîi a *Amintirilor*, ce s-a încheiat în tomul pe noiembrie...“. După care sînt prezentate în rezumat, cu largi extrase, cele mai importante episoade din partea întîi a textului în cauză, tipărit în *Vremea*.

Către F.N. Berg¹

Petersburg, 12 iulie 1861

Stimate domn Feodor Nikolaevici,

Mi-e din cale-afară de neplăcut și de rușine că am interpretat în alt sens acel pasaj din articolul dv. în care se vorbește despre *Umiliți și obidiți*. Vă rog să aveți bunătatea să mă scuzați. Îmi închipui cât de ofensat ați fost. Scrisoarea dv. mi-a deschis pe deplin ochii și mi-a provocat puternice remușcări. Un singur lucru voi spune în apărarea mea: că, realmente, acest pasaj din articolul dv. a fost scris atît de neclar, încît puteai să te înșeli. Nu m-aș fi înșelat în nici un caz, dar cum dv., în același loc, îl ocărăți și pe Grigoriev² (iar dv., la o adică, îl ocărăți și încă destul de rău), mi-a și trecut prin minte: dacă se trimite unei reviste un articol care combate acea revistă și în care sînt atinși colaboratorii ei, atunci, poftim, se puteau întîmpla și toate celelalte. Sînt de acord că am greșit în mod grosolan și vă rog, din toată inima, să mă scuzați³.

Ideea de bază a articolului dv. e minunată, iar noi sîntem complet de acord în privința lui. Dar nu se poate să nu fie scos: 1) tot ce se spune în articol despre Grigoriev. Trebuie să consimțiți: o revistă nu se poate contrazice; 2) despre mine, chiar dacă Dumnezeu știe cum m-ați lăudat; să te lauzi în propria revistă nu se poate; 3) tot fragmentul în care vorbiți despre *Cartea lui Naum*. Să admitem că aveți dreptate: numai că această carte a fost alcătuită

-
1. Feodor Nikolaevici Berg (1839-1909), poet, publicist, colaborator la revista *Vremea*, în care a publicat 25 de poezii.
 2. Poetul și criticul Apollon Aleksandrovici Grigoriev.
 3. Dostoievski și-a exprimat opinia destul de tăioasă cu privire la un articol semnat de Berg pentru revista *Vremea*; opinia i-a fost transmisă autorului articolului, iar acesta își va explica poziția într-o scrisoare adresată, pe 8 iulie 1871, lui Feodor Mihailovici, subliniind faptul că spusele sale au fost interpretate greșit și că de vină a fost „afurisita sa neștiință de a se exprima“.

de unul dintre cei mai cinstiți oameni și, mai important de-atât, de un militant extraordinar din timpul opresiunii generale a literaturii și care i-a adus nenumărate foloase și a jertfit destule pe tărîmul ei¹. Dacă aici, *de dragul persoanei*, se și face o mică abatere [de la adevăr], nu dintr-o pornire josnică *privim*, în acest caz, *persoana*, ci dintr-o pornire nobilă. Firește, dacă ar fi fost vorba despre ceva cu mult mai important, n-am fi avut ce să *privim* la *nici o persoană*. Revista *Vremea* respectă cu strictețe această regulă, pentru ea nu există *persoane*; dar, de bună seamă, ce rost are să te arăți atît de spartan, cînd chestiunea nu-i cîtuși de puțin importantă. Totul cu măsură, totul cu rost. La ce bun să amărăști un om pe care *toți* îl respectă și despre care, de-a lungul întregii sale vieți *cinstite*, n-a spus nimeni ceva rău, ba dimpotrivă.

Restul poate fi tipărit în întregime, doar că restul e cam mic. Noi, la o adică, vom analiza și, firește, vom găsi un prilej să-l inserăm².

1. Dostoievski se referă la prințul Vladimir Feodorovici Odoevski (1804-1869), scriitor din perioada Romantismului, unul dintre întemeietorii muzicologiei ruse. Considerat un maestru al nuvelei romantice rusești, el este autorul romanului utopic *Anul 4338: Povestiri din Petersburg*, scris în 1837, în care a intuit apariția internetului, dar și faptul că „între locuințele persoanelor care se cunosc între ele, sînt fixate telegrafe magnetice, prin intermediul cărora cei care locuiesc la mare depărtare comunică unii cu alții”; tot lui îi aparține și romanul filosofic *Noaptea rusești*, structurat sub formă de eseuri și povestiri și publicat în 1844. Pe vremea cînd edita revista *Selskoe obozrenie* [Revista satului], Odoevski a tipărit patru volume din lucrarea *Lecturi satești*, în care era cuprins și articolul „Ce le repeta țăranul Naum copiilor săi, învățîndu-i de bine”. Cum însă Odoevski apare aici în ipostaza țăranului înțelept Naum, căruia îi plăcea să ofere povețe, el pare să continue o altă lucrare cunoscută în epocă, *Cartea lui Naum despre marea lume a lui Dumnezeu* (1835), semnată de Mihail Aleksandrovici Maksimovici. Din opera acestui scriitor au apărut la noi volumul *Mănușa Neagră. Povestiri romantice. 1830-1839* (1974) și basmul *Orășelul din tabacheră* (1949).

2. Articolul lui Berg n-a mai fost tipărit.

Îmi pare rău că nu vă pot răspunde mai pe larg și mai amănunțit. Treburile *s-au încins*, iar acum e muncă îndârjită, ori *muncă îndârjită* nu-i doresc nici prietenului, nici dușmanului. Să nu dea Domnul să trebuiască s-o încercați!

Aseară am ascultat lectura poeziei dv. Ce minunăție! Categorie e lucrul dv. cel mai bun și aplicabil în multe. Iată, *pe aceste teme* ar trebui să scrieți mai mult. De aceea vă și vorbesc despre *teme*, căci observ că imaginația dv. e în acord cu ele. Din câte-mi amintesc, n-am citit nimic în genul ăsta scris de dv. Un singur vers, după părerea mea, ar trebui schimbat:

„Și tace gloata cea nătîngă“¹.

Parcă ar fi la Pușkin, „Iar tu să taci, gloată nătîngă“, și cumva în sensul *modei*, adică într-un sens ostil acestui poet. Se înțelege, dv. n-ați fi scris nimic în sens ostil lui Pușkin, dar alții, iată, așa vor recepta și vor înțelege. Ne gândim să schimbăm; eu propun să spuneți „Și tace gloata *umilită*“, iar fratele meu: „Și tace gloata *deprimată*“. Mi se pare că *umilită* e mai puternic și conține în el sensul de *deprimată*.²

Fiți bun, scrieți-ne, țineți-ne la curent și *trimiteți-ne*. La toate celelalte chestiuni din scrisoarea dv. care necesită răspuns, vă va răspunde fratele meu.

Cu bine. Al dv. din tot sufletul,

F. Dostoievski.

-
1. Dostoievski se referă la un vers din poezia lui Berg, „De parcă nu i-ai ști“, ce semăna izbitor cu un altul, pușkinian, din poezia „Poetul și gloata“ (1828). Traducere de Virgil Teodorescu, în A.S. Pușkin, *Lirice*, București, 1957, pp. 211-213.
 2. În scrisoarea de răspuns din 20 iulie, Berg nu este de acord cu modificarea versului, iar poezia va fi tipărită în forma dorită de el, în nr. 7/1861 al revistei *Vremea*.